

BELEŽKE

Izigravanje predpisov o poskusni proizvodnji

Zvezni finančni inšpektorji so v prvem polletju letos pregledali 60 podjetij, ki so v poskusnem obratovanju. Njihove izkušnje kažejo, da je poskusni obrat postal kanal za pridobivanje investicijskih sredstev v breme proračunskih dohodkov (največ zveznih) in dohodkov splošnega investicijskega sklada. Samo v breme davka na dobiček in obresti na osnovna sredstva je v 30 podjetjih izločenih 236 milijarde, v breme proračuna ljudskih odborov pa 712 milijonov dinarjev.

Predpisi o poskusnem obratovanju so popolnoma jasni. Odločba o poskusni proizvodnji gospodarskih organizacij in odločba o posebnih rokih trajanja in pogojih poskusne proizvodnje določa pogoje, pod katerimi je lahko kakšen obrat v poskusni proizvodnji. To je storjeno zato, da bi onemogočili podjetjem izgube za časa poskusnega obratovanja, ki bi jih morala pozneje kršiti iz redne proizvodnje. Mnogi ljudski odbori so s sprejetjem odločbe o poskusnem obratovanju kršili te predpise s tem, da so priznali status poskusne proizvodnje tudi tistim podjetjem, ki so bila že dalj časa v redni proizvodnji.

Beograjski primer

Eden najbolj izrazitih primerov takega postopka je odločba sekretariata za gospodarstvo beograjskega okraja, s katero je industrija poljedelskih strojev »Zmaj« v Zemunu proglašena za poskusni obrat, čeprav je to podjetje že zdavnaj v redni proizvodnji in že od leta 1953 ni ničesar vlagalo v opremo. Okrajna finančna inšpekcija je podala negativno poročilo glede na zahtevo tega podjetja, da se mu dodeli status poskusnega obrata. Toda ljudski odbor je vseeno izdal ta svoj sklep. Posledica takega sklepa je zmanjšan dohodek: Zveze za 283 milijonov, splošnega investicijskega sklada za 35 milijonov in samega okraja za 55 milijonov dinarjev, kar pomeni, da so se investicijski skladi samega podjetja povečali za 373 milijonov dinarjev.

Zanimivo je, da sklepa ljudskega odbora okraja Beograd ni moč več razveljaviti v upravnem postopku, ker so roki za to že potekli, čeprav gre za očitno zlorabo. Ni sigurno niti to, ali bo ta nezakoniti sklep ovržen tudi po intervenciji javnega tožilstva in sicer zato, ker so predpisi o poskusnih obratih nepopolni. Take in podobne nepravilnosti so odkrili tudi v tovarni avtomobilov v Priboju, varaždinski tovarni stolov, v tovarni sode v Lukavcu, tovarni pisalnih strojev v Ljubljani in drugje.

Druge nepravilnosti

Razen tega pa je zvezna finančna inšpekcija odkrila v delu poskusnih obratov še vrsto nepravilnosti. Dostikrat knjigovodstva o poslovanju obratnega pogona ne vodijo ločeno od rednega poslovanja. S tem je onemogočeno ugotavljanje točnega finančnega rezultata poskusnega obrata, temveč delajo to po nekem ključu, ki ga določa samo podjetje. Tako se dogaja, da se del dobička, ki ga prinaša redna proizvodnja prenaša na poskusni obrat, s čimer se zmanjšujejo dohodki Zveze in ljudskih odborov, večajo pa se sredstva investicijskih skladov podjetij. Tako poslujejo v tovarni

parnih turbin v Karlovcu, v tovarni sode v Lukavcu, v tovarni avtomobilov v Priboju itd.

So nepravilnosti tudi v zvezi s plačilom delavcev in uslužbencev za časa poskusnega obratovanja. Ta izplačila se največkrat vršijo po odločbi ustanovitelja, čeprav je treba take odločbe obvezno poslati na vpogled republiškim komisijam za plače v gospodarstvu. Razen tega so mnogi ljudski odbori določili visoke odstotke za izloča-

nje dobička na plače, zaradi česar so delavci in uslužbenec nekaterih poskusnih obratov dosegli visoke plačne zneske v primerjavi s plačami po tarifnem pravilniku. V tovarni avtomobilov v Priboju znaša ta razlika 37,4 odstotka, v tovarni kablov v Svetozaru 70,9 odstotka v Elektro-Moravi v Ovrčar Banji 50,4 odstotka, v rafineriji nafte v Sisku 97,9 odstotka itd.

Centev zalog po končani poskusni proizvodnji se vrši največkrat po tržnih ali pa po planskih cenah, namesto po lastni ceni. To seveda spreminja višino skupnega dohodka in dobička, ki so ju dosegli v poskusni proizvodnji. Take nepravilnosti so ugotovili v kombinatu sladkorja in kvasa v Zrenjan-

inu, v tovarni volnenih tkanin v Tetovu, v tovarni glinastih izdelkov v Zadru itd.

In končno, zelo na lahko trošijo tudi sredstva, ki so jih dobili iz dobička v poskusni proizvodnji. V rafineriji nafte v Bosanskem Brodu so potrošili okrog 38 milijonov dinarjev za darila, za reprezentanco, za plačanje kazni, penalov in podobno.

Taki in podobni primeri kažejo, da bi bilo treba zaostri inšpekcijo v tistih gospodarskih organizacijah, ki imajo poskusne obrate, istočasno pa likvidirati obstoječe vrzeli v zakonskih predpisih. Tudi organi delavskega upravljanja bi se morali prav tako bolj zavzeti za preprečevanje kršitve zakonskih predpisov.

Rehabilitacija invalidov

njihovo zdravstveno zaščito, otroški dodatki in druge socialne dajatve. Torej trošijo za invalidske pokojnine velika sredstva.

Pri tem pa ni najvažnejša ravno ekonomska stran problema, temveč njegovo družbeno bistvo. Nekdo, ki mu je zmanjšana delovna sposobnost, ne bi smel biti za skupnost izgubljen. Mnogi invalidi, zlasti lažji, so sposobni, da se sami vzdržujejo in da koristijo skupnosti z najrazličnejšimi deli. Sicer pa je to že povsem znano dejstvo. Toda, ravno nerazumevanje tega dejstva vodi do tega, da se bolniki že v bolnišnici začno zanimati, kolikšen odstotek nesposobnosti jim bo priznan, kolikšna bo njihova pokojnina itd. Malokdo se spomni na rehabilitacijo. Sicer pa tudi na naših medicinskih šolah in fakultetah ne mislijo na rehabilitacijo. Izkušen zdravnik zve o rehabilitaciji šele iz literature. Vendar pa se v medicinski znanosti pripisuje rehabilitaciji velik pomen.

Kaj bodo storili

Razgovor vodil socialnega zavarovanja na Hrvatskem s strokovnjaki za rehabilitacijo v Stubiških Toplicah predstavlja nekak začetek prizadevanj, da bi na širši osnovi razpravlja-

li o problemu rehabilitacije invalidov. Čeprav smo v tem pogledu že nekaj napravili, vendar je bilo to še zelo malo. Vendar je dal lani republiški zavod za socialno zavarovanje 20 milijonov dinarjev za preureditev dela starega poslopja in za gradnjo telovadne dvorane, kjer naj bi se opravljala zdravniška rehabilitacija, ki pomeni prvo stopnjo delovnega usposabljanja. Mnogi invalidi dela so v tej dvorani znova pridobili precejšnjo delovno sposobnost. Samo v zadnjih dveh letih se je v starem in novem posloju v Stubiških Toplicah zdravilo 2.000 invalidov, od katerih so se mnogi spet vrnili na delo.

Rezultat posvetovanja je ta, da republiški zavod sedaj razpravlja o razširitvi te dejavnosti. Kmalu bodo o tem razpravljali tudi na skupščini republiškega zavoda za socialno zavarovanje. Tudi drugi činiteљи bi morali podpreti ta prizadevanja. Medicinska in delovna rehabilitacija invalidov je naloga vse družbe. Morda bi bilo treba v zvezi s tem izdati določene zakonske predpise, na podlagi katerih bi se zamisel o usposabljanju invalidov hitreje uresničila.

J. S.

POČASNO IN NERACIONALNO TROŠENJE SREDSTEV

(Konec s 7. strani)

pa le 7 %, medtem ko je ostane 483 milijonov razdobljen na 36 raznih drobnih akcij ter je zato težavno govoriti o tem, da je bilo težišče postavljeno na najpotrebnejše. Razen tega se okrajji niso ravnali po določbah zveznega in republiškega družbenega plana in so tako določili sredstva tudi za ukrepe, s katerimi so se dolžni ukvarjati drugi organi.

Po zakonskih predpisih so okrajji popolnoma samostojni pri trošenju svojih skladov in je zato neplanska uporaba skoraj neizbežna, če ni kakšnega republiškega telesa, ki bi ko-

ordiniralo okrajne in regionalne plane.

Realizacija okrajnih skladov je še bolj nesigurna, kakor realizacija republiškega sklada. Do septembra je bilo v ta sklad vplačano le 335 milijonov ali okrog 45 %, potrošeno pa 121 milijonov. Večina okrajjev navaja kot opravičilo argument, da dotekajo sredstva iz raznih, včasih tudi nezadostno tolačenih gospodarskih ukrepov in da gre zato v letošnjem nerodovitnem letu težje s plačilom. Ni pa primera, da bi bil katerikoli okraj zaradi tega zelo v skrbeh.

L. Bodnaruk

KAKO TROŠIJO SKLADE

Značilen primer neopravičenega uporabljanja družbenih fondov so ugotovili v največjem podjetju v Slavonskem Brodu — v podjetju »Djuro Djaković«. Od 230 milijonov dinarjev amortizacijskega sklada so v tem podjetju nad 50 milijonov porabili za namene, ki nimajo s proizvodnjo prav nič ali pa zelo malo skupnega. Kajti — namesto, da bi s temi sredstvi obnavljali iztrošene stroje, da bi rekonstruirali obrate — so jih porabili za nakup pohištva, pisarniške opreme, potniških avtomobilov in podobno. V tem podjetju pa so v zadnjih letih zaznamovali stalno zmanjševanje delovne proizvodnosti. Ugotovljene so bile tudi druge posebnosti. Medtem ko na primer delovna produktivnost stalno pada, norme redno presegajo. V primerjavi z letom 1952 je preseganje norm več kakor dvakrat večje, kar kaže, da so te norme nerealne.

Sklade neupravičeno uporabljajo tudi v nekaterih drugih gospodarskih vejah, posebno pa v trgovini in gostinstvu. Tu je bilo n. pr. letos v tsem okraju porabljenih okrog 80 milijonov dinarjev za razne drobne preureditve, za izpremembo imen trgovin in za podobne stvari, medtem ko ostajajo osnovni problemi še naprej popolnoma nerešeni. Gre predvsem za usposabljanje skladiščnega prostora, za nakup prevoznih sredstev in sploh za večje ukrepe, ki bi omogočili napredek teh gospodarskih vej.

V Lesno-industrijskem podjetju je mera rentabilnosti v primerjavi z lanskim letom skoraj za 20 % manjša, čeprav so lesni izdelki, tako na domačem kakor na tujem tržišču stalno konjunkturni. Kakor kaže, je to posledica stalnega porasta materialnih stroškov in plačnih skladov, ne pa samo posledica zaposlovanja nekvalificirane delovne sile, kar pogosto navajajo kot temeljni vzrok.

Dejstvo je, da niti eno podjetje v okraju, razen Lesno-industrijskega podjetja, ni letos izkoristilo kreditnih sredstev za rekonstrukcijo. Tako je popolnoma razumljivo, da so nekatera podjetja, kakor n. pr. »Sava«, že vedno na istem tehničnem nivoju, kakor so bila pred 10 leti, to pa povzroča visoke proizvodne stroške in visoke cene. Mala je prava ko podjetij, ki so se ustrezno usmerila k proizvodnji predmetov za široko potrošnjo.

Pogosto pričakujejo za rešitev teh problemov nekakšna sredstva »od zgoraj«, namesto da bi izkoristila notranje rezerve, teh pa je v obliki razvonskobrodskega okraja več kakor milijardo in pol din. Organi delavskega upravljanja bi vsekakor mogli vplivati, da bi se ta sredstva trošila bolj rentabilno in bolje. Prav v tem pa je bil doslej njihov vpliv nezadosten.

F. S.